

PLEIDOOI VOOR EEN ANDERE PSYCHIATRIE

‘De deur gaat dicht, en de familie wordt buitengesloten’

Willy Vandamme en Lut Wouters haalden hun dochter weg uit de psychiatrie, omdat die haar zoveel bijkomend leed toebracht. Zes weken later stapte Lieve uit het leven. ‘Wat ze daar heeft moeten doorstaan, was pure horror.’

Veerle Beel, foto's Jimmy Kets

Lieve Vandamme was een mooie, fiere vrouw, die op 18 april 2014 een eind aan haar leven maakte. Ze was 28 jaar. Vierde in de rij, in het gezin van Willy Vandamme en Lut Wouters uit Gullegem. ‘Het sloeg een krater in ons hart, toen Lieve ons vroeg om te mogen sterven. Maar de open dialoog die we met haar hebben gehad, maakt het voor ons mogelijk om door te gaan. En om ons verdriet om te zetten in iets positiefs voor andere jonge mensen, die hun plaats in deze wereld niet vinden en met existentiële vragen worstelen. De psychiatrie zoals ze vandaag nog op veel plaatsen in

Vlaanderen bestaat, biedt daar geen afdoende antwoord op. Ze maakt het zelfs nog erger.'

Na bijna twee jaar zijn Willy en Lut klaar om hun verhaal te doen. Het relaas van de calvarietocht die Lieve langs psychiaters en psychiatrische ziekenhuizen in West-Vlaanderen aflegde, is meedogenloos voor een systeem dat patiënten opsluit en familie buitensluit. Wat hen drijft? 'Verdriet en kwaadheid natuurlijk – we hopen de psychiatrische wereld wakker te schudden en te veranderen. Maar tegelijk ook het geloof in de liefde, die de basis is van alles. Vanuit die liefde, voor Lieve, bieden we een alternatief aan voor gezinnen die iets gelijkaardigs meemaken. Het liefst in samenwerking met de psychiatrie, want velen daar snakken ook naar meer menselijkheid.'

Opsluiting en afzondering

'Lieve was van jongs af erg gevoelig', zegt haar moeder. 'Ze kon het zich enorm aantrekken wat er in de wereld gebeurde, zoals de schietpartij van Anders Breivik in Noorwegen of de moord op Annick Van Uytsel. Ze was onze jongste, en ze had het idee dat ze altijd achterop hinkte. Maar ze had ook veel talenten. Ze hield van mooie dingen, schreef poëzie, had humor en organiseerde graag familiefeestjes. Ze was een goeie studente, maar een studie kiezen vond ze moeilijk. Het werd uiteindelijk maatschappelijk werk.' 'Haar eerste suïcidepogingen volgden telkens na contact met de psychiatrie. Maar als Lieve perspectief had, deed ze zoiets niet'

Tijdens de stage in Lieves laatste jaar liep het mis. 'Er is daar iets gebeurd wat ze onaanvaardbaar vond', zegt haar vader. 'Veertien dagen voor het einde van de stage kapte ze ermee. Er hielp geen lievemoederen aan. Onrecht raakte haar diep. Ze kreeg dus ook haar diploma niet.'

Lieve ging aan de kassa zitten in een supermarkt, werkte even in een fabriek, dan weer in een tuinbouwbedrijf. Nog steeds vond ze haar ware roeping niet. Willy: 'Ze kon die stage herdoen, maar dat wilde ze niet. Ze worstelde met de vraag: wat is mijn betekenis? Wat kan ik doen in deze wereld? Op een dag, toen we uit vakantie terugkwamen, stelde ze ons voor een voldongen feit: ze had haar werk opgezegd. Ze wilde haar vriend volgen naar Leuven. Interimjobs vinden bleek daar moeilijker dan hier in Kortrijk. De relatie liep ook niet zoals ze had gedroomd. Enkele maanden later is ze gecrasht. Haar vriend belde: Lieve kan niet meer slapen en niet meer eten. We zijn haar gaan halen en hebben haar mee naar huis gebracht.'

Lut: 'De huisdokter zei toen: je moet met haar naar een psychiater. Voor mij is de miserie daar begonnen, in december 2008. Die man wist ook niet wat er aan de hand was. Hij zei letterlijk: wat zou dat toch zijn met haar? Hij schreef onmiddellijk een antipsychoticum voor.'

In januari 2009 ondernam Lieve een eerste suïcidepoging. Willy: ‘Het staat vermeld in de bijsluiters van dat antipsychoticum: “Kan zelfmoord uitlokken”. Ach welnee, zeggen dokters als je daarop wijst. “Dat gebeurt bijna nooit.”’ Het gebeurde wel en het had zware gevolgen. Lieve werd via de spoed in het algemeen ziekenhuis opgenomen en vandaar overgeplaatst naar het psychiatrisch ziekenhuis Heilige Familie in Kortrijk. Daar kwam ze op de gesloten afdeling terecht en werd ze in isolatie geplaatst.

‘Dat is dus wat er gebeurt als iemand een noodkreet slaakt door middel van een suïcidepoging: opsluiting en afzondering. Wij waren toen nog in de veronderstelling dat psychiaters, die de specialisten ter zake zijn, toch een beter antwoord zouden hebben op de existentiële vragen waarmee zij worstelde.’

Voortdurende angst

Willy, nu gepensioneerd, was jarenlang de directeur van de vzw Oranjehuis in Kortrijk, een trendsetter in de jeugdhulp met haar positieve heroriënteringsprojecten voor jongeren in moeilijkheden. ‘Ook onder jongeren die via jeugdhulp worden aangemeld, hebben er velen suïcidegedachten. Ik moedigde mijn medewerkers altijd aan om in dialoog te gaan en te blijven praten met de jongere én zijn of haar familie.’

‘We wilden op bezoek gaan. Onmogelijk, zeiden ze, want Lieve was gecolloqueerd – terwijl ze vrijwillig was binnengegaan’

‘De psychiatrie doet dat niet, nog steeds niet. Je komt er als patiënt in een systeem terecht waarbij je van je vrijheid wordt beroofd. De deur gaat dicht, en de familie wordt buitengesloten. Dat was voor ons ontzettend confronterend, en het was voor mij ook het moment om kritischer naar de psychiatrie te kijken. Tot dan toe ging ik mee in wat de artsen zeiden. Ik

raakte erg ontgoocheld toen ik vaststelde dat we als familie niets te zeggen hadden. Ik begon meer naar Luts standpunt over te hellen.'

Lut: 'Vanaf het begin wist ik dat het niet klopte wat er met Lieve gebeurde. Zoals de psychiater Dirk De Wachter zegt: het ging om een existentieel probleem, dat gepsychiatriseerd werd.'

Voor Lieve was de trein nu wel vertrokken: van de Heilige Familie in Kortrijk werd ze doorverwezen naar het psychiatrisch centrum Rustenburg in Brugge, waar ze wegliep. Thuis bij haar ouders ondernam ze een tweede suïcidepoging. Lut: 'We wilden haar weer aanmelden in Rustenburg, maar daar verwezen ze haar door naar een gesloten afdeling van het PZ Onze-Lieve-Vrouw in Brugge.'

Van alle opnames die ze zou doormaken, was dit zeker een van de betere, zeggen haar ouders. 'Een maatschappelijk werkster van het ziekenhuis nam meteen contact met ons op. De psychiater, Chris Bervoets, bouwde prompt haar medicatie af, omdat hij "een zuiver beeld" van Lieve wilde krijgen. Na een derde suïcidepoging thuis stelde de arts voor om haar niet te colloqueren, wat elders vaak nog de standaard-aanpak is bij zo'n crisis. Tamelijk snel mocht ze naar een open afdeling, waar ze meerdere maanden gebleven is.'

Ook een goede ervaring daar, in Brugge, waren de gesprekken met een familietherapeut. Willy: 'Intussen had Lieve de diagnose van manisch-depressiviteit gekregen. Maar die man had het niet over haar ziekte. Hij sprak Lieve en ons aan over hoe ze in het leven stond, wat voor haar belangrijk was en over hoe ze de toekomst zag. Hij sprak haar aan als persoon. Een zeldzame en heilzame ervaring.'

Lut: 'Lieve heeft haar diagnose nooit willen accepteren. Ook wij hadden het er lastig mee. Onze normale relatie met onze dochter werd verstoord. Je gaat door een andere bril naar je kind kijken: oei, is ze nu gewoon blij of is ze toch manisch aan het worden? We waren voortdurend op onze hoede.'

‘Een jonge psychiater heeft op haar geëxperimenteerd met medicijnen. Ze kreeg drie antipsychotica én een kalmeermiddel’

‘Elk telefoontje maakte mij bang’, zegt Willy. ‘Het kon altijd slecht nieuws zijn. Maar we hebben zelden de kans gekregen om over die angst te spreken.’

Geef uw gsm af!

In september 2009 mocht Lieve terug naar huis. Er braken drie vrij stabiele jaren aan, zeggen haar ouders: ‘Ze was nog steeds op zoek naar wat ze echt wilde doen in het leven. In 2012 ging ze samenwonen met een jongen die ze in Brugge had leren kennen. We zijn die zomer samen met hem en Lieve op vakantie geweest in de Ardèche. Een fantastische week, waar we met liefde op terugkijken. We dachten: we zijn erdoor!’

Voor Willy is het opmerkelijk dat Lieve in die periode niet over suïcide heeft gesproken en geen pogingen ondernam. ‘Haar eerste pogingen volgden telkens na contact met de psychiatrie. Maar als Lieve perspectief had, als ze mogelijkheden zag in het leven, deed ze zoiets niet.’

‘Je mag niet weten hoe het met haar gaat, je krijgt geen inspraak, maar je mag haar in het weekend wel opvangen’

Op 15 mei 2013 trouwde ze met haar vriend in het stadhuis in Kortrijk. ‘Ze wilde graag stralen, maar ze kon het niet. De medicatie blokte haar gevoelens af. Dat vond ze die dag erg jammer’, weet haar moeder. Want sinds april van dat jaar ging het weer minder goed. Lieve had daarom zelf gekozen voor psychiatrische begeleiding aan huis. Die kwam vanuit Menen.

Vanaf hier begint het moeilijkste stuk, waarschuwt Lut. ‘Op een dag vertelde Lieve me dat ze een bijzonder goed gesprek had gehad met de psychiatrisch verpleegkundige. Ze had haar hart kunnen luchten. Even later kregen we telefoon van die verpleegkundige: dat het heel slecht ging met Lieve. Ze dacht nog altijd aan zelfdoding, dus er was voor haar meteen een opname in de psychiatrie geregeld, voor haar eigen bestwil. Als ze niet wilde, moesten wij haar overtuigen. Anders zou de politie verwittigd worden, en zou Lieve onder dwang worden opgenomen.’

Willy pikt in: ‘Ik heb haar vergezeld. Lieve hoopte in Menen bij de psychiater te belanden die haar ook ambulante begeleidde. Maar die was met vakantie. Het eerste wat ze haar zeiden, was: geef uw gsm af! Lieve weigerde. Maar de regel was de regel, en dus begon die vrouw de gsm uit Lieves handen te trekken. Er kwamen nog twee mensen bij, die aan haar begonnen te trekken. Ik ben tussengekomen en heb Lieve meegenomen naar haar kamer. “Papa,” zei ze, “ik ga hier niet blijven, want dit kan zo toch niet?” Het was bijzonder traumatiserend voor ons allebei.’

Johan, vader van Sophie (32). ‘Slechts één keer zijn wij op gesprek mogen gaan bij een psychiater. We zaten gevangen in angst.’

‘De volgende dag wilden we op bezoek gaan. Onmogelijk, zeiden ze, want Lieve was gecolloqueerd – onder dwangmaatregelen geplaatst, terwijl ze toch vrijwillig was binnengegaan – en verbleef in een isolatiecel. Vier dagen heeft ze daar gezeten!’

Lut verzucht: ‘Je bent je dochter kwijt. De deur gaat voor je neus dicht.’

‘We hebben gedreigd met een klacht’, zegt Willy. ‘Uiteindelijk mochten we toch op bezoek. Ze mocht een halfuurtje uit de isolatiecel. Een halfuurtje! Lieve vertelde dat ze haar die eerste dag met drie of vier personeelsleden hadden vastgegrepen, om haar kleren uit te doen en haar een ziekenhuispakje aan te trekken. Een vreselijke ervaring.’

In pyjama voor de rechter

‘Als ze het anders hadden aangepakt, had Lieve zeker een kans gehad. Maar nee, ze werd herleid tot een ziek persoon’

Vanwege de collocatie moest Lieve binnen de tien dagen voor de vrederechter verschijnen, die het dwangregime vervolgens bevestigt of opheft. Willy en Lut zijn nog in shock over die gebeurtenis: ‘De vrederechter kwam naar het ziekenhuis. Lieve werd voorgeleid in een veel te grote pyjama, op blote voeten en met haar haar in de war. Ze was heel helder, kon precies uitleggen wat ze daar deed. Maar welk beeld roept zo’n uiterlijke verschijning op bij de rechter?’

Bijna dienden ze alsnog een klacht in, maar omdat Lieve nog in de voorziening verbleef, hebben ze het niet gedaan. ‘We kunnen alleen maar zeggen dat Menen ons een gigantisch trauma heeft bezorgd.’

In overleg met de man van Lieve besloten Willy en Lut haar naar het psychiatrisch ziekenhuis van Beernem te laten overbrengen. ‘Lieve werd er

meteen weer gecolloqueerd en haar gsm werd weer afgepakt. Een jonge psychiater heeft daar op haar geëxperimenteerd – een andere omschrijving is onmogelijk – met medicijnen. Ze kreeg er niet één maar drie antipsychotica, en ook nog eens een kalmeermiddel. Een van die antipsychotica was etumine. “Dat is als een tractor die over je heen rijdt en alles platwalst”, zei de huisarts. Toen we aandrongen op een gesprek met de psychiater daarover, werden we afgewimpeld met een e-mail waarin stond dat we maar eens in de zes weken contact mochten hebben met iemand van het ziekenhuis.’

Ondertussen mocht hun dochter in het weekend wel naar huis komen. ‘Dus je mag niet weten hoe het met haar gaat, je krijgt geen inspraak, maar je mag haar in het weekend wel opvangen. Hoe logisch is dat?’ zegt Willy.

Lieve werd almaar meer een schim van haar vroegere zelf. Lut: ‘Ze was bleek, willoos, voelde overal pijn. Ze kon niet meer in de zetel zitten, ze kon zich niet meer draaien als ze neerlag, ze kon haar haren niet meer kammen. Het was schrijnend...’

‘Op een dag belden ze ons vanuit Beernem, om te zeggen dat het heel slecht met haar ging. Maar nee, ze mocht geen bezoek ontvangen, want ze verbleef weer eens in de isolatiecel. Toen heb ik me boos gemaakt: “Dus jullie zeggen me dat mijn dochter niet lang meer zal leven, maar dat ik haar niet nog een keertje in de armen mag sluiten?” Waarop de man zei dat hij ons zou terugbellen. Even later bleken we toch welkom. Toen mocht ze even uit de isolatiecel. Niet langer dan tien minuutjes.’

Willy: ‘Hannah Arendt heeft gesproken over de ondraaglijke lichtheid van het kwaad. Wel, het is vergelijkbaar met de ondraaglijke lichtheid van al hun procedures en regeltjes!’

Ze besloten dat het genoeg was geweest. ‘We konden het niet langer aanzien. We haalden Lieve terug naar huis. Het kon ons niet schelen wat de artsen erover zeiden. Erger dan dit kon het niet meer worden.’

Geen weg terug

Zes weken hebben ze hun dochter nog bij zich gehad. Zes weken waarin ze stilaan weer op krachten kwam. ‘We zijn het gesprek niet uit de weg gegaan. We hebben haar gevraagd of ze nog steeds zulke zwarte gedachten had. Ja, zei ze, want ik ben te ver heen. Ze voelde te veel pijn. Ze had de psychiater in Beernem aangesproken over euthanasie vanwege psychisch lijden, maar die wilde daar met haar niet over in gesprek gaan. Er was voor Lieve geen weg terug meer.’

‘Die laatste weken met haar zijn heel waardevol voor ons. Ze heeft de beslissing in waardigheid en vrijheid kunnen nemen. Wij hebben voor haar kunnen zorgen. Dat wij zo openlijk met haar hebben kunnen spreken, heeft onze harten geopend. Het heeft ons zeker de bitterheid bespaard die ons overvallen zou zijn als ze het in de psychiatrie had gedaan.’

Op Goede Vrijdag in 2014 vertrok Lieve en ze kwam niet meer terug. De hele nacht werd er naar haar gezocht. De politie vond haar lichaam op basis van haar gsm-signaal.

‘Wij geloven in de bindende kracht van liefde, over alles heen’, zeggen Willy en Lut. ‘Het is wat ons ook nu aanmoedigt om haar stem te laten horen. Het is een echte beproeving geweest, maar we geloven dat ze er nog ergens is. Wat we met onze ogen niet meer kunnen zien, kunnen we wel nog met ons hart benaderen.’

Daarom ook zijn ze vorig jaar met hun initiatief gestart: openhartcirkels, waarin mensen die het psychisch moeilijk hebben en hun familie elkaar echt kunnen beluisteren en in alle openheid kunnen vertellen wat ze voelen en denken. De cirkels vormen ook een warme kring van ondersteuning, in het geval mensen een crisis doormaken.

Zou Lieve er, met een alternatieve aanpak, vandaag wel nog zijn? Lut aarzelt: ‘Ik durf de psychiatrie niet van deze afloop beschuldigen. Maar ze hadden haar vrijheid niet zo erg moeten belemmeren en haar meer kansen moeten geven.’

Willy denkt er anders over: ‘Als ze het anders hadden aangepakt, had Lieve zeker een kans gehad. In mijn werk met jongeren heb ik gezien wat mogelijk is, zolang de dialoog open blijft en het perspectief positief. Lieve was zeker meer dan gewoon gevoelig, maar zijn niet veel jongeren zo? Ze had daarmee kunnen leren leven. In de plaats daarvan werd ze herleid tot een ziek persoon.’

‘We zijn niet anti psychiatrie, maar we zijn pro leven en pro dynamiek. We zijn ervan overtuigd dat er andere manieren zijn om met psychose en verwarring om te gaan, zonder dat je bijkomende schade toebrengt. Dat zijn we bezig te ontwikkelen, met een ploeg van gelijkgestemden, onder de naam Re-Member.’

Met de kop tegen de muur

Johan is de papa van Sophie (32). De openhartcirkels hebben hen gered. ‘Ons gezin verkeerde al jaren in crisis. Binnen de psychiatrie zijn we met onze kop tegen de muur gelopen. Daar was onze dochter volwassen. Slechts één keer zijn we op gesprek mogen gaan bij een psychiater. We zaten gevangen in angst. Tegen Sofie zeiden ze dat wij aan de bron van al haar problemen lagen. Natuurlijk keerde ze zich van ons af. We verstonden elkaar niet meer.’

Na een eerste openhartcirkel bij Willy en Lut viel de crisissfeer en de jarenlang opgebouwde spanning al weg, zegt Johan. ‘We wisten dat we samen verder konden. Omdat we gehoord waren zonder beoordeeld of veroordeeld te worden. Omdat we er voor het eerst sinds lang in geslaagd waren om met elkaar te praten. Onze dochter is nog steeds kwetsbaar, ze heeft nog steeds psychische begeleiding nodig, maar we geloven weer in elkaar.’

Sophie heeft vroeger veel aan zelfdoding gedacht en heeft ook diverse pogingen ondernomen, maar nu niet meer, zegt ze. Wel vindt ze het nog altijd zwaar om in deze wereld te moeten leven. ‘Het leven is geen cadeau voor mij. Ik ben nu al vijftien jaar bezig met ziek zijn. Ik verlang naar een beetje rust en stabiliteit. Gelukkig heb ik mijn ouders, die mij steunen.’

‘Wat ik in dit getuigenis hoor, is het basiswerk van de psychiatrie. Zo zou het moeten zijn’, meent de Nederlandse psychiater Jurgen Cornelis. Hij is hoofd van de spoedeisende psychiatrie in Amsterdam en betreft de familie – de naasten – bij elk consult. ‘Desnoods laten we hen ophalen.’

‘Het is belangrijk voor de patiënt, omdat de beleving van geïntegreerd te zijn maakt dat je je gezonder voelt. Naasten moeten zelf antwoord krijgen op hun onbeantwoorde vragen: hun schuldgevoelens, hun boosheid, hun verdriet. Komt het door hen? Zijn ze een slechte partner of een slechte ouder? Ze moeten noodgedwongen afscheid nemen van eerdere verwachtingen.’

‘Naasten bieden ook een noodzakelijk ander perspectief. Vergeet niet dat wij als artsen zijn opgeleid om het probleem te analyseren en te verhelpen. Patiënten komen bij ons met een klacht. Het zou gemakkelijk zijn om alleen daarop te focussen. Dankzij de familie komt het ware leven in al zijn volheid in de gesprekskamer binnen: “Gisteren heeft hij dat nog goed gedaan hoor, dokter! Vorige week is hij nog met zijn oom gaan vissen.” Hulpverleners zien familie niet altijd graag komen, want ze kunnen ook erg kritisch zijn. Toch moeten we hen erbij betrekken, zelfs als we mensen opsluiten, wat soms nodig is. Want zij moeten de touwtjes in handen houden. Niet wij.’

Cornelis zegt dat hij geen roepende in de woestijn is: ‘Ik zie bij mijn collega’s al veel zin in verandering. Natuurlijk gaat het traag. Het gaat altijd te traag. Een organisatie als Re-Member kan de krachten bundelen, door op deuren te blijven kloppen.’

Willy grijpt ter inspiratie vaak terug naar de woorden van de 13de-eeuwse soefi-dichter Rumi:

Het leven is als een herberg

*elke dag komen er gasten toe
de ene zie je graag komen
de andere node
omarm ze allemaal
want ze hebben allemaal een boodschap*

Meer info: www.re-member-psychischezorg.be

Wie vragen heeft over zelfdoding, kan telefonisch terecht bij de Zelfmoordlijn op het gratis nummer 1813 en op de website www.zelfmoord1813.be.

Meer info:

LEES MEER OVER:

[Psychiatrie](#)